

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Pomocy technicznej Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020

Instytucja Zarządzająca PROW 2014-2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Notatka z konferencji „LEADER RELOADED” w dniach 26-28 września 2018 r. w Evorze (Portugalia)

Konferencja „LEADER RELOADED” zorganizowana została przez europejskie stowarzyszenie LGD – ELARD i sieć portugalskich LGD - Minha Terra, która również jest korespondentem ELARD w tym kraju. W konferencji uczestniczyło około 300 osób z Europy, głównie przedstawiciele lokalnych grup działania, nie tylko z UE, ale także z takich krajów jak Gruzja, Macedonia czy Mołdawia. Z polskich instytucji i organizacji uczestniczyli Dyrektor Joanna Gierulka oraz Pani Beata Rodak z Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz Janusz Bartczak i Krzysztof Kwatera, reprezentujący polskie LGD skupione w Polskiej Sieci LGD.

W pierwszym dniu – 26 września 2018 r. przedstawiciele Lokalnej Grupy Działania MONTE zorganizowali wizyty studialne w regionie Alentejo celem prezentacji wybranych projektów. W czasie wizyt studialnych można się było zapoznać z następującymi projektami finansowanymi z podejścia LEADER:

- gospodarstwo rolne w Canaviais, założone przez dwie młode osoby (młodzi rolnicy), produkujące aromatyczne, lecznicze zioła (suszone i świeże) oraz warzywa; projekt dotyczył zakupu traktora i urządzeń do produkcji; koszt blisko 30 tys. Euro, wsparcie z UE i środków krajowych wyniosło prawie 50%; obecnie gospodarstwo zatrudnia 5 osób, w tym dwójkę zarządzających partnerów;
- projekt polegający na zebraniu (komputerowej archiwizacji) materiałów o dziedzictwie religijnym w 158 parafiach na terenie 24 miejscowości na obszarze LGD; wnioskodawcą była fundacja Eugénio de Almeida; wartość projektu wyniosła ponad 56 tys. Euro przy wsparciu z UE i środków krajowych w wysokości ponad 45 tys. Euro,
- projektami związanymi z rozwojem firmy winiarskiej Fitapreta produkującej obecnie 23 gatunki wina; pierwszy projekt, wartości 30 tys. Euro, wsparty w 50%, dotyczył zakupu beczek do leżakowania wina; drugi projekt, wartości 64 tys. Euro przy wsparciu w 40%, dotyczył planu promocyjnego i znaków promocyjnych; obecnie firma otrzymała wsparcie na rozwój bazy magazynowej w wysokości blisko 60 tys. Euro (wartość całego projektu to ponad 132 tys. Euro);
- ogrodem w miejscowości Arraiolos wypełnionym 160 glinianymi rzeźbami

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Pomocy technicznej Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020

Instytucja Zarządzająca PROW 2014-2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi

budynków i 220 innymi charakterystycznymi elementami tradycyjnej wioski regionu Alentejo, autorstwa Tiago Cabeca; ogród jest dużą atrakcją turystyczną; wartość projektu to blisko 120 tys. Euro przy wsparciu ponad 95 tys. Euro; uczestnicy konferencji otrzymali gliniane miniatury fragmentu muru w Evorze;

- małą restaurację "Dona Laura" w historycznym centrum miasta Evora, serwującą małe posiłki i wino; projekt dotyczył adaptacji pomieszczenia i zakupu wyposażenia; koszt projektu to blisko 100 tys. Euro, a wsparcie publiczne wyniosło blisko 40%;
- pensjonat (dom gościnny) w historycznym centrum miasta Evora; projekt polegał na przemodelowaniu pomieszczeń, nowym wystroju i wyposażeniu o wyższym standardzie (m.in. budowie jacuzzi); wartość projektu to blisko 39 tys. Euro, a wsparcie publiczne wyniosło 15,5 tys. Euro.

W drugim dniu – 27 września 2018 r., konferencję otworzyła Maria João Botelho, Przewodnicząca ELARD sieci Minha Terra. Prowadzącym konferencję był Pedro Brosei z FARNET-u. W pierwszej sesji poza Marią João Botelho wystąpiło 6 mówców. Główne wystąpienie należało do Roberta Lukescha, eksperta w zakresie rozwoju lokalnego i europejskiego ewaluatora. Robert Lukesch w swoim wystąpieniu przypomniał historię podejścia LEADER i kolejne okresy jego rozwoju. Odniósł się do poprzedniej konferencji w Evorze, która miała miejsce w tym mieście w 2007 r. i podczas której dokonywał oceny 15 lat podejścia. R. Lukesch zwrócił uwagę na znaczenie wartości dodanej w podejściu LEADER oraz potrzebę zmian - odnowy, w kierunku powrotu do wartości, które kierowały podejściem w poprzednich latach, w sytuacji, gdy europejskie zasady podejścia po roku 2020 nie są jeszcze do końca opracowane. W swoim wystąpieniu Dyrektor w DG AGRI - Josefine Loriz-Hoffmann potwierdziła już znane wcześniej (choćby na konferencji w Albanii, Bułgaria) propozycje Komisji – poparcie dla wielofunduszowości i większej elastyczności w jej realizacji, a także to, że szczegóły realizacji RLKS w większym stopniu opracowywane będą w Krajach Członkowskich UE. Z pozostałych mówców w tej sesji warto wspomnieć wypowiedzi Petera Totha z Punktu Kontaktowanego ENRD, który obok zadań Punktu Kontaktowego, przedstawił wyniki zeszłorocznego badania kwestionariuszowego wśród LGD w Europie. Z zasad podejścia LEADER LGD najwyżej oceniają znaczenie podejścia oddolnego i partnerstwa. Najslabiej realizowana jest innowacyjność. W pracy LGD najbardziej przeszkadza im duża biurokracja i wskazują na potrzebę większych uproszczeń procedur.

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Pomocy technicznej Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020

Institucja Zarządzająca PROW 2014-2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi

W następnej sesji przedstawiciele różnych instytucji i organizacji (krajowych i europejskich, zarządzających i LGD) przedstawili swoje poglądy związane z podejściem LEADER w przyszłym okresie finansowania 2021-2027. W tej części, wśród 6 mówców, wystąpiła Dyrektorka Departamentu Rozwoju Obszarów Wiejskich MRiRW Joanna Gierulska. Przedstawione opinie pozostały zgodne z tymi prezentowanymi wcześniej - o potrzebie odnowienia podejścia LEADER, większej elastyczności, zgodności zasad realizacji podejścia w ramach różnych funduszy i uproszczenia procedur.

W trzeciej sesji prezentacje i dyskusje prowadzone były w czterech, równoległych panelach:

1. Poparcie dla podejścia LEADER/RLKS i cel „Europa bliżej jej mieszkańców”;
2. Podejście LEADER/RLKS a socjalne i środowiskowe wyzwania na obszarach wiejskich;
3. Podejście LEADER/RLKS a „Inteligentne wioski”;
4. Ewaluacja lokalnych strategii rozwoju i programowanie zorientowane na rezultaty.

Podsumowanie tych paneli miało miejsce na pierwszej sesji plenarnej w dniu 28 września 2018 r.

Pierwszy panel moderowała Kristiina Tammets, Wiceprzewodnicząca ELARD. W imieniu Europejskiego Parlamentu Wiejskiego wystąpił Kim Smedlund, który m.in. wspominał o deklaracji Parlamentu z Venhorst i potrzebie bycia bliżej mieszkańców wsi. W tym panelu wystąpił też Roman Haken, członek Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego, który przypomniał opinię Komitetu z grudnia ubiegłego roku o zaletach RLKS. R. Haken mocno zaakcentował potrzebę promowania podejścia wielofunduszowego RLKS. Anastasios Perimenis, Manager LGD Lesvos z Grecji na przykładzie swojej Grupy odniósł się do problemów m.in. wynikających z napływu imigrantów i problemów związanych z samą realizacją podejścia wielofunduszowego. Mocno zaakcentował potrzebę uproszczenia wdrożenia RLKS.

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Pomocy technicznej Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020

Institucja Zarządzająca PROW 2014-2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Drugi panel moderowała Maria Jose Murciano z Hiszpańskiej Sieci Rozwoju Obszarów Wiejskich (REDR). Enrique Garcilazo z OECD zwrócił uwagę m.in. na potrzeby współpracy obszarów wiejskich i miejskich, cyfryzację obszarów wiejskich i zastosowanie odnawialnych źródeł energii. Eamon O'Hara, z ECOLISE przedstawił światowy problem związany ze zmianą klimatu i rolę jaką mogą odegrać LGD w poprawie sytuacji. Charlotta Heimersson, Manager LGD Leader Nedre Dalälven 3 ze Szwecji przedstawiła problemy obszarów wiejskich związane z napływem imigrantów i jak LGD radzą sobie z wyzwaniem dotyczącym integracji z rdzennymi mieszkańcami.

W trzecim panelu moderowanym przez Kirsten Birke Lund, członka zarządu ELARD, mówiono o nowym podejściu LEADER jakim są „inteligentne wioski”. Idea polega na wykorzystaniu inteligentnych narzędzi rozwoju (szerokopasmowy Internet, OZE) jako narzędzi do rozwiązywania problemów występujących na danym obszarze. Identyfikacja problemów definiuje oddolne podejście. Coraz częściej spotyka się potrzebę zapewnienia opieki nad osobami starszymi, narasta problem transportu zbiorowego. Hartmut Berndt prezes niemieckiej sieci omówił inicjatywę wiosek bioenergetycznych w Niemczech. Przedstawił mapę inwestycji i pomysł zawiązania stowarzyszenia producentów energii elektrycznej i ciepłej na obszarach wiejskich. Stefan Niedermoser, prezes austriackiej sieci LGD, omówił projekty współpracy transgranicznej na obszarze Tyrolu tj. austriackiej, szwajcarskiej i włoskiej. W trakcie warsztatów dyskutowano o wartości dodanej podejścia Leader Identyfikowanej jako wzrost świadomości mieszkańców, podnoszenie umiejętności, poczucie bezpieczeństwa.

Czwarty panel moderowała Marion Eckardt, Manager LGD Halland ze Szwecji. System monitoringu i ewaluacji podejścia LEADER przedstawiła Karolina Jasińska-Muehleck z DG AGRI. Konsultant w zakresie obszarów wiejskich - Magda Porta przedstawiła jak zorganizowana została pomoc techniczna dla wsparcia ewaluacji portugalskich LGD. Urszula Budzich-Tabor z FARNET zaprezentowała podręcznik ewaluacji dla LGD i LGR. Goran Šoster ze słoweńskiej KSOW przedstawił wyniki międzynarodowej konferencji „Ewaluacja LSR”, która ostatnio odbyła się w Słowenii.

W drugim dniu konferencji, ostatnia czwarta sesja poświęcona była współpracy LGD. Peter Toth z Punktu Kontaktowego ENRD omówił narzędzia i pomoc dla LGD jakie dostarcza Punkt Kontaktowy. Następnie uczestnicy podzieleni zostali na 8 mniejszych grup wg swoich zainteresowań pozyskania partnerów. Podgrupy dotyczyły takich zagadnień jak produkty lokalne, Inteligentne wioski, turystyka itp. Podczas prac w podgrupach, uczestnicy przedstawiali swoje dotychczasowe doświadczenia w realizacji międzynarodowych projektów współpracy oraz proponowali nowe projekty. Następnie uczestnicy podgrupy zgłaszali swoje zainteresowanie danym projektem i wymieniali się kontaktami.

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Pomocy technicznej Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020

Institucja Zarządzająca PROW 2014-2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Współpracy LGD służyła też wystawa posterów prezentujących realizację podejścia LEADER/RLKS w poszczególnych krajach i zamieszczone obok nich zgłoszone oferty współpracy LGD. Jeden z posterów poświęcony był także Polsce.

W części końcowej głos zabrali: Przewodnicząca ELARD - Maria Botelho, Nelson de Souza - Sekretarz Stanu w Ministerstwie Rozwoju i Spójności Portugalii oraz Robert Lukesch.

W założeniach konferencji organizowanej pod prezydencją portugalską ELARD (2018-2019) uczestnicy w toku dyskusji mieli możliwość wypracować stanowiska dotyczące współpracy pomiędzy obszarami wiejskimi UE. Poruszono wiele ważnych zagadnień jak np. koncepcje inteligentnych wiosek, zmian demograficznych na obszarach wiejskich, pozostania lub pozyskiwania młodych ludzi na wsiach. Konferencja była także refleksją ponad 25-letnich doświadczeń podejścia LEADER.

W naturalny sposób trudno jest skomentować jednoznacznie przebieg dwóch dni konferencji, mocno jednak wybrzmiała w ustach Josefine Loriz-Hoffman potrzeba zwiększenia wielofunduszowości

i uproszczenia procedur. DG AGRI zdaje sobie sprawę, że część uproszczeń trzeba przenieść na poziom krajowy, ponieważ nie da się przenieść tych samych zasad na poziom 27 krajów europejskich. Dobrze odbieramy sygnalizowaną potrzebę podawania złych przykładów, aby poprawiać złe praktyki i procedury. Z drugiej strony jako przykład dobrej praktyki może być zastosowanie procedur Programu ERASMUS+ dla implementacji projektów.

Pojawiają się nowe wyzwania i zagrożenia w Europie, kryzys migracyjny, procesy demograficzne, starzenie się społeczeństwa, Brexit, wpływ polityki na instrumenty ekonomiczne. Jednocześnie rośnie rola LGD jako stymulanta innowacji, instytucji wdrażającej inteligentne instrumenty finansowe. Mimo tych wyzwań i coraz to nowych instrumentów nie należy zapominać o podstawowych zasadach LEADER-a tj. podejściu oddolnym, rozwoju lokalnym, lokalnej strategii rozwoju itd.

Notatkę sporządzili przedstawiciele Polskiej Sieci LGD: Janusz Bartczak, Krzysztof Kwatera

Udział panów Janusza Bartczaka i Krzysztofa Kwatery w konferencji współfinansowany był ze środków Jednostki Centralnej Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich.

